

Commentaria Ac Disputationes In Primam Partem Divi Thomae

Cvm Variis Indicibvs

De Deo Effectore, Creaturarvm Omnivm Tractatvs II. De Opere Sex
Diervm, Ac Tertivs De Anima

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1622

VII. An conuenienter primi homines fuerint à Deo puniti propter suum
peccatum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93575](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93575)

CAPVT VII.

An conuenienter primi homines fuerint a Deo puniti propter suum peccatum.

Explicata culpa primorum parentum, dicendum breuiter est de ipsorum poenis, quae Gen. 3. per diuinitatem sententiam Dei, eiusque propriis verbis imposita sunt. Cum enim in capite secundo vnicam tantum poenam Deus Adae comminatus fuisset, scilicet poenam mortis, dicens, In quocumque die comederis ex eo, morte morieris. Postea in cap. 3. post transgressionem plures poenas ei imposuisse videtur. Et quod magis mirandum est, non solum homines, sed etiam serpentem visus est Deus punire. Et ipsis hominibus prius sigillatim imposuit distinctas poenas, & postea vnam communem, trique praedixit, scilicet mortem, & aliam iniussit, & executus est: nimirum perpetuam & Paradiso relegationem. Quae omnia breuiter explicanda a nobis sunt, quod non potest commodius fieri, quam singulas Dei sententias percurrendo, & explicando.

Primo ergo dixit Deus ad serpentem, Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animalia, & bestias terrae, super pedes tuos gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitae tuae. Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius, ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius. Circa quae verba in primis explicandum est, utrum ad ipsum animal visibile dicta sint, ita ut de ipso sint ad litteram intelligenda, vel potius de diabolo, ad quem ex intentione Dei loquentis dirigebantur. Prima sententia est verba illa pertinere ad verum animal serpentem, & illum fuisse a Deo maledictum in derestationem, & abominationem peccati, cuius instrumentum suo modo fuerat, licet ipse non peccasset. Sicut etiam Deus maledixit terram propter peccatum Adae. Ita indicat Didymus apud Lypomanum in Caten. Gen. 3. & Moyses Barceph. lib. de paradiso p. 1. cap. 27. refert Ephrem idem docuisse, qui consequenter asseruit serpentem illum fuisse intelligentia praeditum, & addit non fuisse animal reptile, sed pedes habuisse, & quadrupedem fuisse, sed propter peccatum illis fuisse priuatum, & in reptile commutatum, virtute illorum verborum, Super pedes tuos gradieris.

Sed haec sententia in hoc sensu intellecta, quod Deus verba illa ad ipsum serpentem tanquam intelligentem dixerit, probabilis est, quia brutum animal non erat capax intellectus, ut supra dictum est. Praeterea improbabile est, Deum per illam maledictionem mutasse naturam illius animalis, aut mancum, & monstrosum illum effecisse, ita ut nunc non sit naturale serpenti carere pedibus, & super pedes reptare, sed esse effectum contra naturam eius ex hominis peccato prouenientem. Hoc enim, & a recta ratione, & a sincera fide alienum est. Quod vero dixit Didymus serpentem licet haberet pedes, virtute demonis erectum ad loquendum cum muliere accessisse, & ideo iustum esse, ut in peccatum, & ventrem caderet: quoad priorem partem accidere quidem potuit, sed incertum est: verumtamen, illo etiam dato, probabile non est propter illam causam Deum dixisse, Super pedes tuos gradieris. Quia si verba illa dirigerentur ad serpentem, nullum effectum, vel poenam in eo habere potuissent, quia serpens tam ante, quam post peccatum habuit hanc naturalem conditionem super pedes gradiendi, & similiter virtute demonis non minus post peccatum, quam antea potest ad malefaciendum erigisse a Deo permittatur. Nec enim per illa verba Deus priuauit demonem naturali potestate, quam habet ad mouendum locutur haec animalia praeter eorum naturam.

Est ergo secunda sententia docens Deum per illa verba directè, & ex intentione locutum esse ad demonem, quauis per quandam metaphoram, seu accommodationem ad naturales proprietates veri serpentis miserum demonis statum explicauerit. Haec est sententia D. Thomae 2. 2. q. 165. art. 2. ad 4. quam ex Augustino sumpsit, quem refert ex lib. 2. in Gen. contra Manich. c. 17. & 18. & 1. 2. Gen. ad lit. cap. 36. Eamque sequuntur Beda in Exaem. & Rupert. lib. 3. in Gen. cap. 18. & Hugo de S. Vict. in Annot. in Gen. suo c. 3. ubi inter alia ait, Non serpens, sed qui in serpente latebat diabolus maledictus: vocatur cammen nomine eius, quia cum quasi tunicam induerat. Et infra, Et vocando eum attribuit illa, quae sunt serpentis, & est historia metaphorica. Et eandem sententiam communiter sequuntur expolitores in Genesim. Solum Pererius lib. 6. in Gen. disp. de serpente. q. 4. in fine, aliqua ex parte contradicit. Ait enim maledictionem illam secundum historicum sensum ad verum serpentem pertinuisse: in sensu autem mystico, & a Deo principaliter intento ad diabolum esse referendam. Sed fortasse non re, sed in modo loquendi differt: opinor enim sensum illum de damone non esse dicendum mysticum, sed propriè litteralem, seu historicum, quauis (ut dixit Hugo) sub metaphorica significatione fundata magna ex parte in proprietatibus veri serpentis, quas verba illa secundum corticem litterae (ut sic dicam) propriè significant. Quod non obstat, quominus alter sensus a Spiritu sancto intentus litteralis sit, ut est vulgare in materia de sensibus Scripturae.

Et in primis declaratur hoc ex initio eiusdem tertij capitis Genesim, Sed & serpens erat callidior cunctis animalibus terrae. Nam illa verba in sensu proprio, & literali de diabolo intelliguntur, ut supra diximus cum Aug. lib. 11. Gen. ad lit. cap. 29. Quauis secundum primam significationem verborum serpens propriè significet verum animal, quod propriam etiam calliditatem naturalem habet, quae potuit etiam significare astutiam diaboli, qui, ut ait Augustinus, in illo, & de illo agebat animam. & ideo propter diaboli astutiam serpens astutissimus dictus est, tanquam organum malignissimi demonis: sicut lingua dicitur prudens, quam vix prudens mouet. Et simili modo, quod ibi additur, qui dixit ad mulierem in eodem sensu ad demonem referendum est, ille enim erat, qui principaliter loquebatur, serpens autem tanquam lingua eius: & similiter cum adiungitur, cui respondit mulier, relatiuum cui demonem principaliter refert, nec enim serpens verba intelligere poterat: nec credibile est. Eam hoc existimasse, ut supra docui. Loquitur ergo Scriptura de damone, quasi velito serpente: seu de serpente quasi informato prauo spiritu tanquam de vno supposito: sicut loquitur in alijs locis de viris, qui apparuerunt Abraham, Loth, & similibus. Igitur omnia, quae de illo serpente, vel ad illum tanquam ad intelligentem dicuntur, in sensu proprio primario, & historico intelliguntur dicta ad demonem sub illo latentem, quauis allusionem aliquam, seu metaphoram contineant secundum materiale, ut ita dicam, significatione verborum, quae in verum serpentem conuenire potest.

Sic ergo illa maledictio ad demonem facile refertur. Nam proximè ante illam praecessit responsio Euae, dicentis ad Deum, Serpens decepit me: quae certè non intellexit verum animal serpentis ipsam decepisse, sed demonem. Ergo cum subdit, Et ait Dominus Deus ad serpentem, quia fecisti hoc, maledictus es, &c. in eadem significatione ad serpentem locutus est. Non enim verus serpens: sed damoni sub illo fecit illud, quod fuit maledictionis causa: ergo ad illum relata est principaliter, vel etiam omnine

4. Sententia.

Hic sententia ex parte contradicit Pererius.

Fortasse autem in modo loquendi.

5. In gratiam praedicta sententia explicatur verba maledictionis ad serpentem.

6. Deinde appropinquat damoni.

omnino maledictio. Nec obstat, quod solum fit comparatio ad cetera animantia irrationalia: sic enim dixit Deus, *Maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ.* Nam hoc pertinet ad demonis confusionem, quia seruata proportionem miserabilior, & infirmior est quam bestia terræ, non in dignitate, seu potestate naturæ suæ, sed, ut in dicto libro secundo contra Manich. dixit August. cap. 17. in conseruatione naturæ suæ, ut D. Thomas legit, vel ut habetur in Plantini editione, *In conseruationem naturæ suæ. Quia pecora non amiserunt beatitudinem aliquam celestem, quam nunquam habuerunt, sed in sua natura, quam acceperunt, peragunt vitam.* Vnde colligit per illam maledictionem, nullam nouam penam demoni fuisse impositam, sed miserum eius statum in reprehensionem, & confusionem eius ei fuisse obiectum, & commemoratum. Nam cum ei dicitur, *Quia fecisti rem hanc, non significatur, causam damnationis, vel, ut ita dicam, essentialis maledictionis demonis fuisse, quod Eum deceperit;* nam ille actus in statu damnationis commissus non erat meritorius nouæ essentialis penæ; fuit tamen dignus diuinæ obiurgationis, & ostensionis perpetuæ inimicitiae cum hominibus, quæ penam accidentalem non parum augere potuit. Addit verò Augustinus eam penam demonis esse in dictam illis verbis, *Quia nobis cauendus est.* Penam enim (inquit) eius est, ut in potestate habeat eos, qui Dei præcepta contemunt. Hanc enim potestatem datam ei tunc esse Augustinus sentit, dum subdit, *Hoc enim explicatur his verbis, quibus in eum profertur sententia, & inde maior pena est, quia de hac tam infelici prestate latetur.* Quomodo autem per illa verba hoc explicetur, Augustinus non declarat. Possumus autem dicere, demonem desiderandum imperium, & potestatem supra homines, eos ad peccandum induxisse, Deum autem ei maledicendo illi invidiam illam potestatem, & peccantium hominum societatem ad maiorem eius penam, & ignominiam fuisse futuram, quia etiam hominibus abominabilis, & horribilis factus est, plusquam omnes ferae, & bestiae terræ. Denique sic etiam verba illa secundum corticem literæ accommodata serpenti, optime per metaphoram literaliter ad demonem transferuntur. Nam serpens reuera nihil fecerat propter quod propria maledictione dignus esset; tamen quia demon illo, tanquam instrumento usus fuerat per metaphoram dicitur maledictus inter bestias terræ, id est, horribilis, & maxime fugiendus inter illas, quibus miser status demonis, & malitia eius, ac potestas ad notandum significantur, ut explicatum est.

7.
Reliqua
maledictio-
nis verba
demoni si-
militer ac-
commodantur

Atque ad eundem modum cetera subsequen-
tia verba interpretanda sunt. Addit enim Deus,
*Super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis die-
bus vite tue.* Quæ verba materialiter ad verum ser-
pentem applicata, satis per se clara sunt: nam, ut
ait ibi Theodor. quæst. 34. *Serpens nullum inde dam-
num accepit, cum hanc motus speciem à natura habeat.* I-
demque cum proportionem est de alimento terræ:
neutrum ergo serpenti accessit ex peccato homi-
nis ut propterea quasi in penam ipsius serpentis
id dictum fuerit. Dictum est ergo ad significan-
dum per illam metaphoram obiectam conditio-
nem, & miserum demonis statum: dicitur enim,
Super pectus tuum gradieris. Quod in colubro animadu-
ertitur (ait Augustinus) Et ex illo animante visibili ad no-
strum inuisibilem inimicum locutio figuratur. Nomine
pectoris, dicit, significari superbiam, quia ibi domina-
tur impetus animi. Hieronymus verò in quæst. He-
braicæ dicit nomine pectoris, significari calliditatem,
& versutias demonis. Nam in pectore veluti ser-
uantur fraudes, & doli. Vnde significatum est om-
nes gressus demonis esse nequitias, & fraudes.
Quod verò additur, *Terram comedes omnibus diebus*

vite tue, facile, & quasi patentem habet meta-
phoram, vel quia demon vitiosis, & terrenis co-
gitationibus, & prauis actibus, ac peccatis homi-
num pascitur, vel etiam quia homines peccatores,
quasi cibus, & alimentum sunt ipsius demonis:
nam & Petrus dixit, *Quia aduersarius vester diabolus
circumsit querens, quem deuoret,* 2. Petri 5. Homines
autem peccando terra, & cinis quodammodo fa-
cti sunt. Sic exponit Gregor. in Psalm. 4. Peniten-
ti. Et consequenter de tempore huius vite, vsque
ad consummationem sæculi exponit sequentia
verba, *Omnibus diebus vite tue.* Quod etiam Augu-
stinus dicto cap. 18. ita declarat, *id est, Omnibus diebus,
quibus agis hanc potestatem ante vltimam iudicij penam.*
Hoc enim tempore demon quodammodo viuus,
quia in hoc ære caliginoso liberè quodammodo
agere, & quasi officium serpentis facere permitti-
tur tentando, & spiritaliter occidendo homines,
& ita aliqua ex parte nondum consummatus: am
mortem secundam obtinuit, donec post diem iu-
dicij in infernum detrudatur.

Altera verò pars illorum verborum, *Inimicitias
ponam inter te, & mulierem,* varias habet explicatio-
nes. Et in primis secundum corticem literæ de
verò serpente accepta significant, illum esse infe-
stum, & perniciosum hominibus, & insidians cal-
leo, quia cum in altiores partes non se erigat, in in-
ferioribus, & terræ propinquiorebus mordet: ho-
mo autem potens est caput eius pede contere-
re, aut baculo si animaduertit. Qui sensus potius qui-
dem quasi obiter intēdi, vel potius supponi. Tum
ad indicandum hoc etiam genus belli, seu inimi-
citiarum inter hominem, & nociua animalia
ex peccato esse ortum: nam antea omnia fuissent
homini mansueta, & subiecta. Tum etiam ad fun-
dandam figuratam, seu metaphorice locutio-
nem. Nilominus tamen, ut dixi, alius sensus al-
tior fuit ad literam, & principaliter intentus. Po-
test autem esse multiplex, vnus est, ut nomine, mu-
lieris, ipsa Eva intelligatur. Hunc indicat Hugo in
adnotationibus eiusdem loci, dicens ibi insinuat,
quod Eva resipiscens penitentiam egerit. Nam Eva per
gratiam Dei penitentiam agendo, sicut in Dei
amicitiam rediit, ita nouas inimicitias cum da-
mone contraxit, caputque eius contriuit, id est,
superbiam, vel prauas suggestiones, & deceptio-
nes eius, licet demon calcaneo eius, id est, omni-
bus veltigij, vel finibus actionum illius insidietur.

Et hic quidem sensus est probabilis, si ad solam
Eum non limitetur, sed cum proportionem ac-
quancumque sanctam animam extendatur. Nam
hoc exigunt illa verba, *Et inter semen tuum, & semen
illius:* nam semen diaboli, id est, Luciferi dici pos-
sunt reliqui demones, quos inductione sua, quasi
in peccato genuit, vel intelligi possunt homines
mali, vel prauis conceptus, quos in hominem im-
mittit, cum illum tentat: semen autem mulieris
dicuntur omnes sancti Eux, ex quibus multi sancti
caput demonis conterunt, & licet ipse semper
insidietur illis ab inferiori animæ parte, id est, ap-
petitu sensitiuo inchoando, tandem contra illum
victoriam reportant. Et ita ipso Lucifero, ac fo-
ciji eius inuitis homines sedes gloria, quas ipsi
amiserunt, obtinebunt. Vnde nomine mulieris re-
ctè etiam potest humana natura, seu generati-
manum intelligi. Nam ex quo homo peccauit, inimi-
citiæ, & bellum immane inter demonem, & ho-
minem orta sunt, in quo bello nobilior pars ho-
minum de potestate demonis triumphat, cuiusque
caput conterit, cum ipse semper insidietur calca-
neo eius. Nomine autem mulieris, potius quam
viri humana natura significata est: quia homines non
tentantur à demone, nisi per illam animale partem,
quæ quasi mulieris imaginem in homine ostendit, ut Au-
gusti-

gustinus dixit, quem Diuus Thomas secutus est. Alia illorum verborum expositio mystica fortasse, sed valde pia, & probabilis est, vt per mulierem beatissima Virgo prædicta fuerit, quæ inter puros homines perpetuas, ac maximas inimicitias cum dæmone habuit, illiusque caput ipsa cõtrixit. Quia licet dæmon calcaneo Virginis, id est, omnibus veltigijs eius ab initio cõceptionis ipsius infidatus fuerit, semper victus, & prostratus ab illa discessit. Quem sensum optimè prosequitur Rupertus l. 3. in Gen. c. 19. & l. 2. de Victor. Verb. & illud ex Patribus tractauit in 2. tom. 3. p. disp. 3. sect. 5. & Ystella in Gen. hunc sensum literalè esse censet, & Leonem Papam, & Serapionem in illius cõfirmationem allegat. Pereira etiã notat cõmunem Patrum sententiam esse, Christi (qui solius mulieris, & non viri semè, seu fructus fuit) victoriã contra dæmonem in his verbis Genesios fuisse ab initio mundi prædictam, in idè & ab Adamo vsq; illius verbis fuisse intellectam.

Ex dictis circa serpentis maledictionem constat, nec ipsi serpenti, nec dæmoni nouam pœnam fuisse à Deo impostam per verba prædicta, nec etiam hominibus. Non quidem serpenti, quia neque propriè capax illius erat, neque fundamentum pœnæ, quod est culpa in eo locum habebat. Nec etiam dæmon, nisi forte quoad aliquam oburgationem, & accidentalem pœnam, quia iam non erat in statu merendi augmentum substantialis pœnæ, vt dixi. Neque denique ipsi hominibus, quia Deus nec illis maledixit, nec verba illa ad ipsos direxit. Imò si attentè aliqua ex illis verbis considerentur, licet aliqua ex parte miserum statum, in quo homines inciderint, indicet, quatenus vel rebellionem animantium bestiarum contra homines, vel inimicitiam, & pugnam perpetuam cum dæmone multo actiorem quam in Paradiso futura esset, aliquo modo significauit, nihilominus magis propriè consolationem aliquam eisdem hominibus præbuerunt, & fiduciam consequendi victoriã contra dæmonem, si legitimè pugnauerint, per semen alterius mulieris, quod est Christus, præcipuè obtinendam.

Quia verò Dei opera sunt misericordia, & veritas, ideo post hanc promissionem, sententiam cõtra ipsos homines protulit: circa quam in primis obseruandum est, Deum nullam fecisse mentionem spiritualium pœnarum, sed earum tantum, quæ ad corpus aliquo modo pertinent, fortasse quia homines per peccatum deordinati, & animalibus brutis similes effecti, illis pœnis magis commoueri poterant, easque euidentius experiri. Præcipua verò pœna, & ceteras omnes virtutè cõplectens, fuit priuatio iustitiæ originalis, quatenus corpus animæ, & appetitum inferiorem superiori, & superiorem Deo perfectè subijciebat. Quam pœnam ipso facto (vt sic dicam) & ante omnem declaratoriam sententiam incurrerunt, vt prius significatum fuit illis verbis, *Et aperti sunt oculi amborum*, & c. vt supra explicata sunt: & ideo fortè hac pœna prætermittenda, quæ iam inerat, & per effectum sentiri poterat, Deus alias calamitates commemorat. Ex quibus, quædam femininarum, aliæ virorum propriæ sunt: aliæ verò sunt vtriusque communes, quæ suo ordine pronunciantur, initio à femina sumpto, cuius tres pœnæ declarantur.

Primã continetur illis verbis, *Multiplicabo arummas tuas, & conceptus tuos*. Circa quam statim occurrat obiectio, quia fecunditas feminæ magis ad Dei beneficium, quam ad pœnas pertinet: cur ergo tãquam specialis pœna à Deo pronuncietur. Item quia etiam in statu innocentie femininarum conceptus multiplicarentur: ergo non est pœna peccati. Item quia pœnæ illæ prout communes sunt

alijs foeminis in omnibus inueniri debet, sed non oēs foeminæ sæpius concipiunt: imò aliquæ nũquã pariuntur arummas fetus, quia nũq; concipiunt. Ad principale obiectiõnem responderet D. Th. dicta q. 164. a. 2. ad 2. non conceptione ipsam secundũ substantiam suam: neq; quoad fructum eius inter pœnas cõputari, sed quoad modũ, quia est cũ arumnis, id est, cum angustia, tædio, & alijs incõmodis, quib; femina dum fatũ in vtero portat affligitur. Ita vt duæ illæ particule, *arummas* & *conceptus*, cõiunctim exponantur: scilicet, *multiplicabo arummas, etiam in conceptibus tuis*: & ita arummas patiuntur etiã virgines, quia licet actu nõ concipiant ex propria conditione sexus, & ex materia ad conceptione à natura ordinata, multa incõmoda, & interdum tædia, & dolores, ac aggritudines patiuntur. Quæ omnia in nõ virginibus maiora sunt: nã licet steriles esse contingat arumnis, & tædijs non carent: præterquam q; ipsa sterilitas pœna est, & tædium auget, vt indicauit D. Th. supra ad 3. Multum verò augentur huiusmodi arummas in his, quæ concipiunt, & eo amplius, quo sæpius concipiunt. Et ita multiplicatio cõceptũ ratione talis modi specialis foemine pœna esse dicitur. Addit deniq; Rupert. l. 3. in Gen. c. 22. multiplicatione cõceptũ in natura lapsa, quaten; per illos multi reprobi generantur, vel quaten; plures ex eis, suis virtutib; & flagitijs parentes affligit, vel quia sæpe monstruosi nascuntur, & interdum menstrui exeunt: sæpiissime verò sunt immaturi, aut post natiuitatẽ breui extinguuntur: vel deniq; aliquando plures sunt, quàm vt à parentibus sustentari possint, sicq; ad pœnã ex peccato manantem primorum parentum pertinere: in sterilibus ipsa sterilitate compensatur.

Et ita patet responsio ad secundum: nam in statu innocentie esset quidem humana cõceptio, & filius portaretur in ventre à matre tẽpore à natura præscripto: quanuis cõtrarium sine fundamento Olearius dixerit, (de quo infra redibit sermo) sed tamen diuina prouidentia fieret, vt foemine sine vlla afflictione, vel tædio omnia sustinerent: & ideo nunc modus ille cõceptionis pœna est peccati. Ad tertium etiam iam declaratum est, quomodo illa pœna omnibus foeminis cõmunis sit, maior autẽ, aut minor iuxta cõditionem status, vel etiam cõplexionum diuersitatem. Nam, vt rectè notat D. Thomas in dicta q. 164. a. 1. ad 4. hæ pœnalitates non sunt pœnæ per se, ac directè impostæ tanquã à iudice taxatæ, in quibus semper æqualitas cum proportionẽ ad legem, & ad delictum seruatur: sed sunt pœnalitates consequentes ex illa primaria pœna priuationis iustitiæ originalis, quæ est veluti radix ceterarum: vnde per accidens contingere potest, vt in diuersis foeminis inæquales sint, etiã si peccatum originale in eis idem, seu æquale sit.

Secunda pœna foeminæ illis verbis declaratur, *In dolore paries filios*, quæ noua explicatione non indiget, idem enim iudicium est de hac pœna, quod de morte: nam per se spectata pura natura humana, conditio naturalis foeminæ est cum dolore parere: tamen quia in statu originalis iustitiæ mulieres ab huiusmodi malo diuinã virtutẽ præseruarentur: ideo in hoc statu pœna est peccati, quam Deus illis verbis declarauit. Quomodo autem in statu innocentie esset partus sine dolore, infra declaraturi sumus. Vbi etiam exponemus talis doloris causam, & quomodo in statu illo impediretur.

Atque eodem ferè modo tertia pœna explicanda est, *sub viri potestate eris*. Vt enim notauit August. lib. 11. Gen. ad lit. cap. 37. subiectio vxoris ad virum bona, & naturalis, ac necessaria est, vnde in statu innocentie fuisset: imò verò iam fuit. Nam ante peccatum Eva subiecta fuit Adæ, quia in illius adiutorium creata est, & sine subordinatione, ac debito

Ad 1.

14

Ad 2.

Ad 3.

15

1. Pœna mulieris:

16

Pœna:

debito ordine non poterat inter eos pax, & perfecta societas subsistere. Nihilominus tamen ex priuatione iustitiæ originalis per peccatum inducta, promeruit, ut in hoc statu illa subiectio habeat rationem pœnæ, quam antea non habuit. Quia in priori statu vis tantum directiua in viro erat necessaria, quia femina in vi iustitiæ promptissima esset ad parendum, nihilque inordinate concupiscere posset directioni viri contrarium: & similiter vir propter eandem rectitudinem, honestè, ac suauiter, & sine vlla perturbatione sua potestate vteretur. Nunc autem subiectio feminae pœnalis est, aliquando quidem ex parte ipsius, quia immoderate aliquid concupiscit, propter quod, vel non sine tristitia viro obedit, vel correctione indiget, in qua subest marito quoad vim coercitiuam: aliquando verò ex parte ipsius viri, qui vel inconsiderate, aut etiam inique imperat, aut iniuste vel immoderate punit. Et hoc per illam particulam, *sub potestate*, pressè intellectam indicatum est. Et per alteram particulam, *& ipse dominabitur tui*, magis declaratur, ut notauit Rupertus lib. 3. in Gen. cap. 21. Quia verbum dominandi, vel maiorem potestatem, vel usum eius liberorem, vel vehementiorem indicat. Diuus Thomas autem dicta quest. 164. art. 2. ad 1. vnico verbo respondet, nunc subiectio feminae esse pœnalem, quia saepe necessarium illi est contra propriam voluntatem, viri voluntati parere.

17.
Pœna viri
tripartita.

Dei, parte
quæ est, ma-
ledicta ter-
ra in opere
tuo, &c. du-
bitum:

Responsio:

18.
Progre-
ditur
responsio.

Per horum in
opere tuo,
vixit sensus.

Tandem contra virum pronuntiat Deus sententiam, dicens, *Quia audisti vocem vxoris tue, &c.* Et tres etiam pœnas, vel tres eiusdem pœnæ partes exprimere videtur: vna est, *Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea omnibus diebus vite tue.* Alia est, *Spinæ, & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ.* Tertia est, *In sudore vultus tui vesceris pane tuo donec reueraris in terram de qua sumptus es, &c.* Circa primam statim occurrit interrogatio, qualis illa maledictio terræ esse poterit. Quia sicut diuina cuiuscunque rei benedictio, nihil aliud significare potest, nisi fecunditatem eius, vel supra dictum est, de benedictione data viuientibus ad crescendum, & multiplicandum. Ita & contrario maledictio terræ non nisi sterilitatem indicare potest. Deus autem non reddit sterilem terram propter hominis peccatum, quia non immutauit naturam eius, nec aliquas qualitates, seu dispositiones prauas in illam immisit: quid ergo contulit terræ illa maledictio, aut quo bono illam priauit? Respondet sicut de doloribus, & erumnis diximus, secundum se quidem esse naturales: nunc verò esse peccati pœnam: ita de sterilitate terræ dicendum esse, per se spectatam naturalem esse, seu ex cursu naturalium causarum consequi: nunc autem esse pœnam peccati. Quia si status innocentie duraret, homines non sentirent defectum sterilitatis terræ, quia vel ad suam sustentationem peculiari terræ cultura non indigerent, sed ex spontaneis arborum fructibus sufficienter alerentur: vel si aliquid operis in cultu terræ ponerent, & illud sine labore, aut defatigatione perficerent, & ex illo abundantes fructus sine villo sterilitatis incommodo perciperent. Quia vel intra Paradisum habitarent, cuius tota terra fecundissima erat, vel si aliqui extra Paradisum viuerent, ita per diuinam prouidentiam gubernarentur, ut nullibi sterilitatem terræ sentirent.

At verò post peccatum eiectus est homo de Paradiso, & extra illum priuatus est illo peculiari beneficio specialis prouidentie Dei, & ideo dicitur terra maledicta, quia propter peccatum suæ naturali conditioni, & sterilitati relicta est, ut licet homo in pensè laboret, vix reddat illi necessarium fructum. Vnde quod addit, *in opere tuo*, duobus modis potest intelligi: primo, *in opere tuo*, id est, in

peccato tuo, seu propter peccatum. Et ita exponit Hieron. in quest. Hebraica super Genesim, cum Aquila, & Theodosio: & fauet Paraphrasis Chaldaica, quæ vertit, *Maledicta terra propter te*: estque probabilis sensus, quem multi sequuntur. Alter verò sensus est, *In opere tuo*, non præterito, sed futuro, id est, in cultura, & defatigatione tua. Qui sensus est satis consentaneus literæ iuxta vulgatam editionem, & magis iuxta Septuaginta: qui vertunt, *in operibus tuis*. Item quadrat contextui, quia Deus iam dixerat, *Quia audisti vocem vxoris tue, & comedisti, &c. maledicta terra, &c.* Tam ergo satis declarauerat maledictionem illam propter peccatum indicari. Ergo satis verisimile est, addendo, *in opere tuo*, voluisse sterilitatem declarare, & exaggerare: quia licet homines multum laborem colendo terram, illam maledictioni, & sterilitati subiectam experiuntur. Quod amplius Deus explicat, dum addit, *In laboribus comedes ex ea omnibus diebus vite tue.* Quia vt victui necessaria tribuat, magno labore, & sudore opus est: quæ necessitas (vt dixi) in statu innocentie minime fuisset.

Alter pars huius pœnæ illis verbis explicatur, *Spinæ, & tribulos germinabit tibi.* Circa quæ verba occurrebat questio, vtrum non interueniente peccato, terra spinas, & alias herbas inutiles, vel noxias produceret. Sed hanc in superiori libro capite septimo tractauimus. Diximusque futuras fuisse spinas, & tribulos in terra, etiam si homo non peccasset. Sed tunc non essent pœnales homini, quia neque illum pungerent, aut dolorē inferrent, neque terræ fecunditatem homini conuenientem impedirent. Nunc autem inter pœnas primi peccati ponuntur, quia & mortale corpus pungunt, & affligunt, & magna ex parte sterilitatem terræ & laborem in cultura illius augent, vt notum est. Et ideo addit Dominus, *Et comedes herbas terræ*, ac si diceret, vt herbas viles habere possis ad vescendum, spinas, & tribulos euellere, non sine labore, & dolore tibi necessarium erit.

Tertia pars eiusdem pœnæ illis verbis explicatur, *In sudore vultus tui vesceris pane, donec reueraris in terram de qua sumptus es, vbi nomine panis, omnis cibis ad vescendum aptus comprehenditur, vt est frequens vsus Scripturæ. Et fortasse per antonomasiam (vt sic dicam) id specialiter in pane declaratum est: tum quia inter omnes cibos panis est maximè ad vitæ sustentationem necessarius: tum etiam quia plures operationes laboriosæ ad illius præparationem obire necesse est, quam in ceteris cibis, aut fructibus: nimirum, arando, seminando, merendo, trititando, & plures alias exercendo, quæ ad panem tandem conficiendum, necessariae sunt. Nihilominus tamen ibi, etiam tacite indicatur omnes labores, & sudores, quibus homines in hoc statu mortalis vitæ in illa sustentanda, defatigantur. Quod si quis obijciat, non omnes homines hanc pœnam sentire, quia sine villo labore suo panem in delicijs comedunt, de quibus illud accipi potest, *in labore hominum non sunt*, & cum hominibus non flagellabuntur, Psalm. 72. Respondet Diuus Thomas dicta q. 164. art. 2. ad 3. in primis satis esse ad huius pœnæ veritatem, quod homines in hoc statu sine labore, & sudore sustentari non possint, etiam si hic labor non ab omnibus indiuiduis specialiter sentiatur, sed ab ijs, qui agriculturam, & alia similia opera exercent. Deinde ait Diuus Thomas etiam alios non comedere panem sine labore, quia vt laboribus aliorum fruuntur, alios labores pro republica sustinent, regendo, militando &c.*

Præterea in illis vltimis, *donec reueraris, &c.* declarat Deus, hanc pœnam usque ad mortem esse duraturam, quia toto tempore vitæ indiget homo alimentis, quibus sine labore non vescitur. Ex huius

